

**Schools functioneren na scheiding en de rol van ouderlijke
conflicten en de kwaliteit van de ouder-kind relatie bij
Nederlandse jongeren**

Bachelor's thesis

Utrecht University

Pre-master in Clinical Child, Family and Education Studies

Demi Siemerink (6865968) en Daphne Olde Kalter (6865631)

Eerste beoordelaar: Zoë Rejaän

Tweede beoordelaar: Inge van der Valk

Datum: 23-06-2020

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoek ‘Schools functioneren na scheiding’. Dit onderzoek is onderdeel van de opleiding Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Het is geschreven in het kader van het volbrengen van de pre-master Clinical Child, Family and Education Studies. Het onderzoek verdiept zich in ouderlijke conflicten, die vaak gepaard kunnen gaan met scheiding, en de kwaliteit van de ouder-kind relatie na scheiding. Er wordt gekeken in hoeverre deze twee factoren een rol kunnen spelen in het schools functioneren van jongeren uit scheidingsgezinnen.

De keuze voor dit onderwerp kwam voor ons beide vanuit de interesse voor het functioneren van jongeren na scheiding. Met huidig onderzoek hopen wij een bijdrage te leveren aan het beter begrijpen van de mogelijke gevolgen van een scheidingsproces ten opzichte van het schoolse functioneren van jongeren.

Door de fijne samenwerking onderling konden we elkaar motiveren op momenten dat het wat lastiger leek te worden. Hierdoor hebben we veel aan elkaar gehad en kijken we terug op een leerzaam, maar ook leuk proces. Vanwege COVID-19 werd van ons een hoge mate van flexibiliteit verwacht wat vervolgens ook goed is gelukt. Mede door deze prettige samenwerking hebben we ons onderzoek kunnen volbrengen.

Ons dankwoord gaat uit naar Zoë Rejaän, voor haar begeleiding tijdens dit proces. Mede door haar enthousiasme en haar manier van feedback geven hebben wij dit onderzoek weten te realiseren. Ze gaf ons handvatten om de moeilijkheden die we tegenkwamen aan te pakken, maar liet ons tegelijkertijd kritisch nadenken over het komen tot eigen oplossingen. Door haar sturing en begeleiding kunnen we zeggen dat we in de afgelopen maanden veel hebben geleerd. Tot slot willen wij Inge van der Valk bedanken voor het mede organiseren van de thesibijeenkomsten, waarin zij ons heeft voorzien van handige tips en uitleg. Door haar expertise en ervaring hebben we hier veel aan gehad. Ook willen we haar bedanken voor haar nuttige feedback op onze conceptversie.

En tot slot, rest ons niets anders dan u veel leesplezier te wensen!

Abstract

Background: Recent studies have shown that about 86.000 children annually face a divorce or separation of their parents. On average, these children develop more academic problems compared to children from intact families. In terms of subsequent education and career opportunities, it is important to understand the risk and resilience factors of academic achievement. **Aim:** To explore whether the father-child and mother-child relationship could be a risk or resilience factor in academic achievement for 443 Dutch minors, who faced the interparental conflicts in different extents. **Method:** Data is used from the ‘Scholieren & Gezinnen, 2013’ study. A translated version of the ‘Conflict Awareness’ instrument was used to investigate the frequency and adolescents’ awareness of interparental conflicts. To investigate the parent-child relationship, a translated version of ‘Network of Relationship Inventory’ was used. The academic achievement is measured through certain questions about conduct behavior at school and the students’ grades. In this study, regression analyses were performed. **Results:** Interparental conflicts and the parent-child relationship both explain significant variance in indicators of academic achievement. Furthermore, an interaction-effect was found between the father-child relationship and interparental conflicts on the academic achievement. **Conclusion:** The father-child relationship appears to be a risk factor regarding to school results when the students experience a high-quality relationship, while simultaneously experiencing high levels of interparental conflict. This means that the students’ grades could decrease when he or she experiences a high-quality relationship with his or her father. However, this result explains a small variance in the average grades of students, so this relationship should be interpreted carefully.

Keywords: Divorce, interparental conflicts, academic achievement, parent-child relationship, students.

Schools functioneren na scheiding en de rol van ouderlijke conflicten en de ouder-kind relatie bij Nederlandse jongeren

Volgens het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS) eindigden in 2018 ruim 30.500 huwelijken in een echtscheiding. Naast formele echtscheidingen, is er een aanzienlijk deel dat uit elkaar gaat na een samenwonenrelatie of geregistreerd partnerschap (van der Valk, van den Berg, van der Veldt, Anthonijsz, & Spruijt, 2020). Naar schatting zijn hier per jaar 86.000 kinderen bij betrokken (van der Valk et al., 2020; CBS Statline, 2019). Gemiddeld ervaren deze kinderen meer problemen vergeleken met kinderen uit intacte gezinnen (Arkes, 2014; Amato, 2010). Het gaat dan bijvoorbeeld om emotionele, sociale en/of gedragsproblemen en lagere schoolprestaties (Sarrazin & Cyr, 2007; Bradford, Vaughn, & Barber, 2008). Veel onderzoek richt zich op school gerelateerde problemen, aangezien onderwijs een grote rol speelt in het huidige en toekomstige functioneren van jongeren (Havermans, Botterman, & Matthijs, 2014). Een positief schools functioneren draagt bij aan meer mogelijkheden in vervolgopleidingen en loopbaankansen. Dit impliceert de relevantie van deze studie. Meer inzicht kan bijdragen aan de hulpverlening gericht op schools functioneren na scheiding.

Schools functioneren na scheiding

Onderzoek laat zien dat een verminderd schools functioneren een gevolg kan zijn van een scheidingsproces (Sarrazin & Cyr, 2007; Sturge-Apple et al., 2008). Schools functioneren omvat gedragsmatige aspecten, zoals werkhouding, aanwezigheid in de klas en het volgen van de schoolregels (Dee & West, 2011; Glanville & Wildhagen, 2007). Daarnaast omvat het emotionele aspecten, zoals de prestatiemotivatie (Havermans et al., 2014) en cognitieve aspecten, zoals de taakaanpak van het kind (Fredericks, Blumenfeld, & Paris, 2004). Ook worden schoolcijfers als belangrijk onderdeel gezien (Lekholm & Cliffordson, 2009).

Zoals eerder genoemd blijken kinderen uit gescheiden gezinnen gemiddeld minder te presteren op school dan kinderen uit intacte gezinnen (Potter, 2010). Deze verschillen zijn met name terug te zien in het gedragsmatige aspect van schools functioneren, zoals van school gestuurd worden, spijbelen en het overtreden van de schoolregels (Kelly & Emery, 2003). Tevens blijken de gemiddelde cijfers van kinderen uit gescheiden gezinnen lager te zijn (Kelly & Emery, 2003). Meerdere studies laten zien dat niet zozeer de scheiding, maar ouderlijke conflicten die met scheiding gepaard kunnen gaan, verantwoordelijk kunnen zijn voor problemen op school (o.a. Kelly, 2000; Kelly & Emery, 2003; Spruijt, 2005). Het ervaren van deze conflicten is stressvol voor kinderen wat negatief kan zijn voor hun schoolprestaties (Havermans et al., 2014; Potter, 2010). Deze bevinding sluit aan bij de

Family Systems Theory (FST), die impliceert dat gezinsleden elkaar beïnvloeden en individuen niet los van elkaar kunnen worden gezien (Murichin, 1985). Dit maakt dat conflicten tussen ouders gevolgen kunnen hebben voor het kind. Consistent met deze theorie zijn studies die aantonen dat conflicten tussen ouders kunnen zorgen voor een verminderde kwaliteit van de ouder-kind relatie (Riggio, 2004). Deze mogelijke verandering in de ouder-kind relatie kan dus ontstaan door het ervaren van ouderlijke conflicten, maar ook door de scheiding zelf (Anthony, DiPerna, & Amato, 2014). Deze verandering kan tevens een verklaring zijn voor een verminderd schools functioneren van kinderen na scheiding (Lopez Turley, Desmond, & Bruch, 2010; Park & Kim, 2006). Om deze redenen wordt er in huidige studie dieper ingegaan op ouderlijke conflicten en de ouder-kind relatie.

Ouderlijke conflicten en schools functioneren

Ouderlijke conflicten kunnen worden gedefinieerd als onenigheid tussen partners (Ellis, 2000). Deze conflicten komen met name voor in scheidingsgezinnen (Spruijt, 2005). Ook al lijken ouderlijke conflicten af te nemen wanneer ouders daadwerkelijk gescheiden zijn, is dit niet voor ieder gezin vanzelfsprekend (Sarrazin & Cyr, 2007).

Zoals eerder genoemd blijkt dat het ervaren van ouderlijke conflicten een zeer belangrijke voorspeller is voor probleemgedrag op school van kinderen (Grych & Fincham, 2001; Kelly, 2000; Ghazarian & Buehler, 2010). Zo blijken deze kinderen gemiddeld meer wangedrag op school te vertonen, zoals vaker spijbelen (Emery, 1999). Tevens blijken zij gemiddeld lagere cijfers te halen (Sun & Li, 2001) en een verminderd concentratievermogen te hebben (Davies, Woitach, Winter, & Cummings, 2008). Hierdoor kunnen eventuele verschillen in schools functioneren tussen kinderen uit gescheiden en intacte gezinnen mogelijk verklaard worden. Wanneer kinderen conflicten tussen ouders ervaren, kunnen er slaapproblemen ontstaan en hierdoor kunnen zij zich minder concentreren op school (El-Sheikh, Buckhalt, Cummings, & Keller, 2007). Ook blijkt dat gevoel van onzekerheid kan toenemen door de conflicten (Zemp, Bodenmann, & Gummings, 2014). Echter blijkt gevoel van zekerheid essentieel te zijn voor goede schoolprestaties (Furrer & Skinner, 2003). Tevens blijkt een kwalitatief goede ouder-kind relatie essentieel te zijn voor deze schoolprestaties (Raphael & Varghese, 2018). De kwaliteit van de ouder-kind relatie kan, naast ouderlijke conflicten, een beschermende- of risicofactor zijn voor het schools functioneren.

Ouder-kind relatie en schools functioneren

De ouder-kind relatie is een sleutelbegrip in het functioneren van jeugdigen (Boutelle, Eisenberg, Gregory, & Neumark-Sztainer, 2009). De kwaliteit van de ouder-kind relatie wordt vooral bepaald door de mate waarin een kind zich ondersteund voelt (Duncan, Coatsworth &

Greenberg, 2009). Hierbij gaat het om de responsiviteit en sensitiviteit die ouders kunnen bieden (Dekovic & Groenendaal, 2000). Van belang blijkt een actieve betrokkenheid van ouders bij de gevoelens en problemen van hun kinderen (Lopez Turley et al., 2010).

Een kwalitatief goede ouder-kind relatie blijkt positief bij te dragen aan het schools functioneren van kinderen (Lopez Turley et al., 2010). Een dergelijke relatie bevordert het behalen van hoge cijfers, het volgen van gedragsregels op school en de ontwikkeling van de intelligentie (Brooks-Gunn & Markman, 2005). Ook blijkt dat een minder warme en stabiele houding van ouders kan zorgen voor verminderde schoolprestaties (Park & Kim, 2006).

Onderzoek toont aan dat de ouder-kind relatie gemiddeld beter is in intacte, dan in gescheiden gezinnen (Hakvoort, Bos, van Balen, & Hermanns, 2010). Een verklaring kan zijn dat kinderen door scheiding hun tijd moeten verdelen tussen ouders (Kalmijn, 2013). Dit kan resulteren in minder betrokkenheid van ouders, wat essentieel is voor goede schoolprestaties (Raphael & Varghese, 2018; Park & Kim, 2006). Ook kan het welzijn van ouders verminderen door scheiding (Zaleska & Basista, 2016), wat kan samenhangen met minder aandacht en emotionele ondersteuning voor de schoolse ontwikkeling van hun kind (Kalmijn, 2013; Sun & Li, 2001). Tevens lijken ouders na scheiding minder regelmatig en open met hun kinderen te communiceren, waardoor problemen op school nauwelijks behandeld worden (Sun & Li, 2001). Zo blijkt dus dat de ouder-kind relatie naast een beschermende, ook een risicofactor kan zijn voor het schools functioneren van jongeren na scheiding.

Huidige studie

Hoewel er uit onderzoek is gebleken dat ouderlijke conflicten en de kwaliteit van de ouder-kind relatie kunnen samenhangen met een verminderd schools functioneren na scheiding, is er nog weinig onderzoek gedaan naar de risico- of beschermende rol van de ouder-kind relatie wanneer er sprake is van ouderlijke conflicten. Om deze reden zal de volgende vraagstelling worden onderzocht: Wat is de gezamenlijke rol van ouderlijke conflicten en de kwaliteit van de ouder-kind relatie ten aanzien van het schools functioneren van kinderen na scheiding? Verwacht wordt hoe hoger de frequentie van ouderlijke conflicten en hoe lager de kwaliteit van de ouder-kind relatie, hoe negatiever het schools functioneren. Doordat onderzoek aantoont dat kinderen na scheiding hoofzakelijk bij moeder gaan wonen en kinderen gemiddeld een betere relatie ervaren met de ouder waar zij woonachtig zijn (Fabricius & Luecken, 2007), wordt verwacht dat de moeder-kind relatie een grotere rol speelt in het schools functioneren. Ook wordt verwacht dat een goede ouder-kind relatie de mogelijke gevolgen van ouderlijke conflicten voor schools functioneren kan compenseren en dus een beschermende factor kan zijn.

Methode

Procedure

In deze thesis wordt data gebruikt van het onderzoek Scholieren & Gezinnen van de Universiteit Utrecht, meetronde 2013. Sinds 2006 wordt dit onderzoek tweejaarlijks uitgevoerd onder Nederlandse middelbare scholieren. Bachelor- en masterstudenten van de opleiding Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht hebben middelbare scholen, verspreid door heel Nederland, benaderd voor deelname aan het onderzoek. De scholen hebben zelf de klassen geselecteerd. Met behulp van vragenlijsten zijn kwantitatieve data verzameld. Verder zijn de vragenlijsten individueel, anoniem en vrijwillig ingevuld door de scholieren nadat school en ouders toestemming hebben gegeven. Zij hebben een informatieve brief vooraf gekregen waarin zij de mogelijkheid hadden om bezwaar te maken tegen deelname. Tijdens de afname waren de studenten aanwezig om een introductie te geven en eventuele vragen te beantwoorden over de vragenlijst.

Steekproef

De vragenlijst is afgenomen onder 2414 middelbare scholieren. In huidig onderzoek staan jongeren uit gescheiden en voorheen samenwonende gezinnen centraal, waardoor de totale steekproef bestaat uit 443 middelbare scholieren. Hiervan komen 312 jongeren uit gescheiden gezinnen en 131 jongeren uit voorheen samenwonende gezinnen. Deze scholieren zijn in de leeftijd van 12 tot 17 jaar met een gemiddelde leeftijd van 13.82 (SD = 1.01). Verder bestaat de steekproef uit 212 jongens en 230 meisjes. Het opleidingsniveau varieert van VMBO – beroeps (3,7%), VMBO – theoretisch (34,5%), HAVO (18,7%), VWO of Gymnasium (29,7%) of anders (13,5%).

Meetinstrumenten

Schools functioneren. Dit concept wordt gemeten aan de hand van behaalde schoolcijfers en het schoolwangedrag van jongeren. Scholieren kunnen hun gemiddelde cijfer van de vakken Nederlands, Wiskunde/Rekenen, Engels, Geschiedenis, Natuurkunde/Scheikunde en Aardrijkskunde/Geografie aangeven. De schaal 'Gemiddelde schoolcijfers' is opgebouwd door een gemiddeld schoolcijfer van iedere scholier te berekenen gebaseerd op de ingevulde gemiddelde cijfers per vak. De betrouwbaarheid van deze schaal is goed: $\alpha = .746$.

Het schoolwangedrag wordt gemeten middels de schaal 'School wangedrag' en bestaat uit vragen over spijbelen, uit de klas gestuurd worden, blijven zitten en het wisselen van schooltype. Jongeren kunnen aangeven hoe veel lesuren zij gemiddeld per maand spijbelen, waarbij de antwoorden variëren van $1 = \text{nooit}$ tot $6 = \text{meer dan acht uur}$. Om het aantal keren

dat een jongere uit de klas gestuurd wordt in kaart te brengen, kunnen zij aangeven hoe vaak dit ongeveer per maand voorvalt met de antwoordmogelijkheden van $1 = \text{nooit}$ tot $4 = \text{meer dan vier keer}$. Wat betreft het blijven zitten kunnen jongeren aangeven of hier al eens sprake van is geweest met *ja* of *nee*. Dezelfde antwoordmogelijkheden gelden voor de vraag of jongeren al eens van schooltype zijn veranderd. Na de variabelen te hercoderen door de antwoorden op de items een score tussen 0 en 2 toe te kennen, zijn deze scores samengenomen tot een somscore als indicator voor schoolwangedrag ($0 = \text{geen wangedrag}$, $2 = \text{veel wangedrag}$). De betrouwbaarheid van deze samengenomen schaal is echter laag: $\alpha = .408$, wat lage onderlinge samenhang van de items impliceert.

Ouderlijke conflicten. Dit concept wordt gemeten door de frequentie van de conflicten en het bewustzijn van het kind hiervan in kaart te brengen met de schaal ‘*Conflict Awareness*’ (Grych & Fincham, 1993). De schaal bestaat uit vijf items. Hierbij kunnen antwoorden variëren van $1 = \text{nooit}$ tot $5 = \text{voortdurend}$. Er wordt gebruik gemaakt van een gemiddelde score van de items als indicator van de mate van ouderlijke conflicten. Een voorbeeldvraag uit de schaal is: “*Hoe vaak maken je moeder en vader – voor zover je weet – ruzie over de opvoeding?*”. Een hoge score op de schaal betekent een hoge frequentie van ouderlijke conflicten waar het kind zich bewust van is. Een lage score betekent een lage frequentie van ouderlijke conflicten of is het kind zich niet van de conflicten bewust. De betrouwbaarheid van deze schaal is goed: $\alpha = .871$.

Kwaliteit van de ouder-kind relatie. De kwaliteit van de ouder-kind relatie wordt gemeten met de vragenlijst ‘*Network of Relationship Inventory*’ (Furman & Buhrmester, 1985) en bestaat uit de subschalen ‘Steun’ en ‘Ruzie’. Beide subschalen bestaan uit vijf items apart voor moeder en vader. De antwoorden kunnen variëren van $1 = \text{weinig of niet}$ tot $5 = \text{meer kan niet}$. Een voorbeeldvraag uit de subschaal ‘Steun’ is: “*Waardeert je moeder/vader de dingen die jij doet?*”. Een hoge score op deze subschaal betekent veel steun van moeder/vader. De betrouwbaarheid is goed: $\alpha = .791$ (moeder) en $\alpha = .884$ (vader). Een voorbeeldvraag uit de subschaal ‘Ruzie’ is: “*Bewondert en respecteert je moeder/vader je?*”. Een hoge score op deze subschaal betekent dat er weinig ruzie met moeder/vader. De betrouwbaarheid is goed: $\alpha = .733$ (moeder) en $\alpha = .817$ (vader). Na enkele items te hebben omgepoold zijn de gemiddelden van beide subschalen samengenomen, afzonderlijk voor vader en moeder. Deze subschalen tezamen vormen de schalen ‘Kwaliteit moeder-kind relatie’ en ‘Kwaliteit vader-kind relatie’. Een hoge score op deze schalen betekent een kwalitatief goede relatie met die ouder. De betrouwbaarheid van de gezamenlijke schaal voor

moeder is goed: $\alpha = .854$. Voor de gezamenlijke schaal voor vader geldt $\alpha = .908$ en daarmee is de betrouwbaarheid goed.

Analyseplan

Allereerst zal de onderlinge samenhang tussen de variabelen in kaart worden gebracht aan de hand van een correlatiematrix. Vervolgens zullen twee deelvragen onderzocht worden: 1) Wat is de samenhang tussen ouderlijke conflicten en schools functioneren van jongeren na scheiding? en 2) Wat is de samenhang tussen de kwaliteit van de ouder-kind relatie en het schools functioneren van jongeren na scheiding? Deze deelvragen zullen worden beantwoord door enkelvoudige regressieanalyses. Bovendien wordt de samenhang tussen de ouder-kind relatie en het schools functioneren afzonderlijk getoetst voor vader en moeder. Voorafgaand zullen de assumpties gecontroleerd worden en waar nodig zal er data bewerkt worden. Na de enkelvoudige regressieanalyses zal er een multi-pele regressieanalyse worden uitgevoerd, waarin wordt gekeken naar het interactie-effect van ouderlijke conflicten en de ouder-kind relatie ten aanzien van het schools functioneren. Hierdoor wordt er antwoord gegeven op de onderzoeksvraag: 3) Wat is de gezamenlijke rol van ouderlijke conflicten en de kwaliteit van de ouder-kind relatie ten aanzien van het schools functioneren van kinderen na scheiding? Het interactie-effect zal afzonderlijk voor de kwaliteit van de vader- en de moeder-kind relatie worden getoetst. Bovenstaande analyses zullen apart worden uitgevoerd voor schoolcijfers en schoolwangedrag om zo uitspraken te kunnen doen over het schools functioneren.

Resultaten

Correlaties

Om de onderlinge samenhang tussen de variabelen te verkennen is er een correlatiematrix met beschrijvende statistieken opgesteld (Tabel 1). Zoals verwacht correleren ouderlijke conflicten significant negatief met schoolcijfers wat betekent dat hoe hoger het gemiddeld aantal conflicten tussen ouders, hoe lager het gemiddelde schoolcijfer van jongeren. Verder correleert de kwaliteit van de moeder-kind relatie significant positief met schoolcijfers, dus hoe beter de relatie, hoe hoger het gemiddelde cijfer. Ook blijkt dat de kwaliteit van zowel de vader als de moeder-kind relatie negatief correleren met schoolwangedrag. Wanneer er sprake is van een kwalitatief mindere relatie met een ouder hangt dit mogelijk samen met meer wangedrag op school. Verder blijkt er sprake te zijn van een significante correlatie tussen de kwaliteit van zowel de vader als de moeder-kind relatie met ouderlijke conflicten. Een hoger gemiddeld aantal conflicten hangt mogelijk samen met een kwalitatief mindere relatie met de ouder(s). Echter blijken eerdergenoemde significante

gevonden correlaties (zeer) zwak. Verder bleek dat er geen sprake is van een significante correlatie tussen de kwaliteit van de vader-kind relatie en schoolcijfers, evenals voor ouderlijke conflicten en het schoolwangedrag van jongeren.

Wat betreft de beschrijvende statistieken valt op dat de kwaliteit van de ouder-kind relatie beide relatief hoog wordt gescoord, met een iets hogere score van de moeder-kind relatie ($M = 4.12$, $SD = .63$) ten opzichte van de vader-kind relatie ($M = 3.88$, $SD = .89$). Hier is sprake van een significant verschil, $t(414) = 5.34$, $p < .001$. Verder wordt er zeer laag gescoord op schoolwangedrag ($M = .81$), wat betekent dat er relatief weinig sprake is van wangedrag onder de jongeren.

Tabel 1

Gemiddelden, Standaarddeviaties, Aantallen en Correlaties tussen Ouderlijke conflicten, Kwaliteit vader-kind relatie, Kwaliteit moeder-kind relatie, Schoolcijfers en Schoolwangedrag (N = 443)

	1	2	3	4	M	SD	N
1. Ouderlijke conflicten	—	—	—	—	2.37	.97	386
2. Kwaliteit vader-kind relatie	-.41**	—	—	—	3.88	.89	418
3. Kwaliteit moeder-kind relatie	-.14**	.27**	—	—	4.12	.63	439
4. Gemiddelde schoolcijfers	-.14**	.14**	.14**	—	6.74	.68	429
5. Schoolwangedrag	.03	-.21**	-.24**	-.15**	.81	1.02	441

*Noot. M = gemiddelde, SD = standaarddeviatie, N = aantal, * $p < .05$, ** $p < .01$*

Data-inspectie

Voordat de analyses zijn uitgevoerd zijn de assumpties gecontroleerd. Er zijn enkele uitschieters gevonden die niet passend zijn bij de ranges van de variabelen en daarom zijn deze verwijderd. Verder bleek dat de assumptie normaliteit bij alle variabelen is geschonden. Zo zijn de variabelen schoolwangedrag en ouderlijke conflicten rechtsscheef verdeeld, wat betekent dat de lage waarden vaker zijn gescoord dan de hoge waarden. Daarentegen zijn de variabelen kwaliteit vader- en moeder-kind relatie linksscheef verdeeld, wat betekent dat de hoge waarden vaker zijn gescoord dan de lage waarden. Uit de Shapiro-Wilk toets is gebleken dat deze assumptie ook voor de variabele schoolcijfers is geschonden, ondanks dat deze normaal verdeeld leek. Wat betreft de assumptie lineariteit lieten de scatterplots zien dat deze niet is geschonden. Verder bleek uit Levene's test dat er geen sprake is van schending van homogeniteit bij schoolcijfers, maar wel bij schoolwangedrag. Als gevolg hiervan wordt er

voorzichtig omgegaan met het interpreteren en generaliseren van de resultaten.

Analyses

Onderstaand zijn de analyses en resultaten weergegeven (Tabel 2 en Tabel 3). Deze analyses zijn uitgevoerd met een significantieniveau van .05 ($\alpha = .05$).

Ouderlijke conflicten en schools functioneren

Uit de enkelvoudige regressies bleek dat ouderlijke conflicten zorgde voor een significante variantie van 2,1% in gemiddelde schoolcijfers, $R^2 = .02$, $F(1, 371) = 7.87$, $p = .005$. De analyse met schoolwangedrag liet zien dat ouderlijke conflicten zorgde voor een niet-significante variantie van 1% in schoolwangedrag, $R^2 = .01$, $F(1, 382) = .27$, $p = .610$.

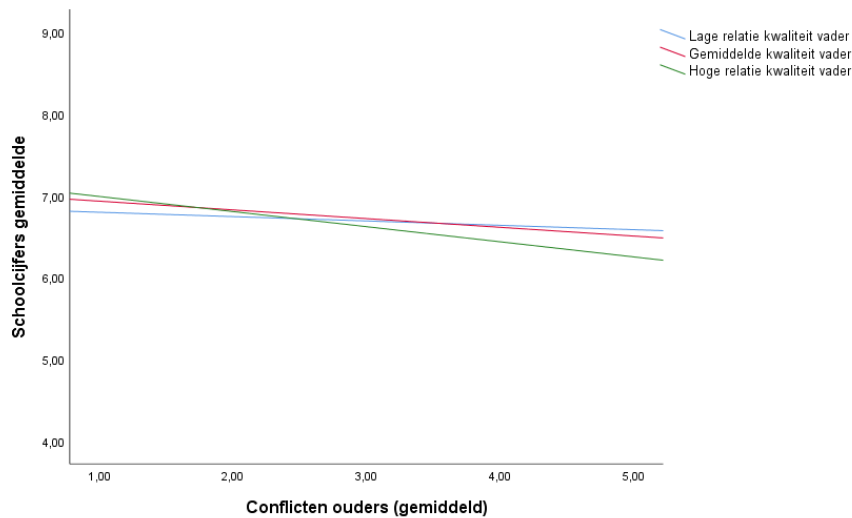
Ouder-kind relatie en schools functioneren

Uit de enkelvoudige regressies kwam naar voren dat de vader-kind relatie zorgde voor een significantie variantie van 4% in schoolwangedrag, $R^2 = .04$, $F(1, 414) = 18.23$, $p < .001$. Verder bleek dat de vader-kind relatie zorgde voor een niet-significante variantie van 0,4% in gemiddelde schoolcijfers, $R^2 < .01$, $F(1, 403) = 1.74$, $p = .190$. De kwaliteit van de moeder-kind relatie zorgde voor een significante variantie van 6% in schoolwangedrag, $R^2 = .06$, $F(1, 435) = 27.57$, $p < .001$. Daarnaast zorgde deze relatie voor een significante variantie van 2% in gemiddelde schoolcijfers, $R^2 = .02$, $F(1, 423) = 7.92$, $p = .005$.

Ouderlijke conflicten, ouder-kind relatie en schools functioneren

Uit de multiële regressie bleek een (zwak) significant interactie-effect van de vader-kind relatie en ouderlijke conflicten op gemiddelde schoolcijfers. Dit interactie-effect zorgde voor een variantie van 4% in schoolcijfers, $R^2 = .04$, $F(3, 365) = 5.40$, $p = .004$. Zo bleek dat het gemiddelde schoolcijfer afnam bij een hogere frequentie van ouderlijke conflicten, ongeacht de kwaliteit van de vader-kind relatie (Figuur 1). De volgende resultaten zijn gevonden door de kwaliteit van de vader-kind relatie in te delen in drie groepen: hoog, gemiddeld en laag. De afname van het schoolcijfer bleek het sterkst bij een hoge kwaliteit van de relatie, R^2 lineair = .04. Bij een gemiddelde kwaliteit geldt een minder sterke afname van het schoolcijfer, R^2 lineair = .02. Wanneer de kwaliteit laag is, bleek de zwakste afname van het schoolcijfer, R^2 lineair = <.01. Daarentegen zorgde dit interactie-effect voor een niet-significante variantie van 5% in schoolwangedrag, $R^2 = .05$, $F(3, 376) = 7.22$, $p = .070$. Verder bleek het interactie-effect van de kwaliteit van de moeder-kind relatie en ouderlijke conflicten te zorgen voor een niet-significante variantie van 6% in schoolwangedrag, $R^2 = .06$, $F(3, 378) = 8.04$, $p = .733$. Daarnaast zorgde dit interactie-effect voor een niet-significante variantie van 4% in gemiddelde schoolcijfers, $R^2 = .04$, $F(3, 367) = 4.92$, $p = .204$.

SCHOOLS FUNCTIONEREN NA SCHEIDING

Figuur 1: *Het interactie-effect van Ouderlijke Conflicten en Kwaliteit van de Vader-kind Relatie op Gemiddeld Schoolcijfer.*

Tabel 2

Unstandardized coefficients (B), Standardized coefficients (β), Squared semi-partial correlations (sr^2).

	Schoolwangedrag			Schoolcijfers		
	B	β	sr^2	B	β	sr^2
1. Ouderlijke conflicten	-.065	-.062	-.058	.326	.463	.111
<i>Enkelvoudige regressiecoëfficiënten</i>	.028	.026	.026	-.101	-.144	-.144
2. Kwaliteit vader-kind relatie	-.308	-.267	-.231	.298	.386	.140
<i>Enkelvoudige regressiecoëfficiënten</i>	-.237	-.205	-.205	.051	.066	.066
3. Ouderlijke conflicten*kwaliteit vader-kind relatie	.105	.099	.093	-.114	-.585	-.149

Tabel 3

Unstandardized coefficients (B), Standardized coefficients (β), Squared semi-partial correlations (sr^2).

	Schoolwangedrag			Schoolcijfers		
	B	β	sr^2	B	β	sr^2
1. Ouderlijke conflicten	-.123	-.117	-.018	.206	.293	.046
2. Kwaliteit moeder-kind relatie	-.463	-.288	-.109	.304	.282	.105
<i>Enkelvoudige regressiecoëfficiënten</i>	-.393	-.244	-.244	.146	.136	.136
3. Ouderlijke conflicten*kwaliteit moeder-kind relatie	.028	.114	.018	-.072	-.435	-.066

Conclusie

Huidig onderzoek richt zich op de rol van de kwaliteit van de ouder-kind relatie en van ouderlijke conflicten in het schools functioneren van jongeren uit gescheiden gezinnen. Onderzoek toont namelijk aan dat jongeren uit gescheiden gezinnen gemiddeld meer problemen op school ervaren (Kelly & Emery, 2003; Potter, 2010). Eerder onderzoek wijst er op dat de ouder-kind relatie een bevorderende factor kan zijn (Lopez Turley et al., 2010; Brooks-Gunn & Markman, 2005) en ouderlijke conflicten een belemmerende factor voor het schools functioneren van jongeren (Spruijt, 2005; Sun & Li, 2001; Davies et al., 2008). Door deze factoren te belichten wordt er meer inzicht verkregen in het schools functioneren van jongeren, wat het toekomstige functioneren in de maatschappij kan bevorderen. In deze studie is het schools functioneren gebaseerd op gemiddelde schoolcijfers en het schoolwangedrag van de jongeren. Daarnaast is de ouder-kind relatie apart belicht voor vader en moeder.

Allereerst werd verwacht dat de door jongeren gerapporteerde ouderlijke conflicten een negatieve relatie zou laten zien met hun gemiddelde schoolcijfer. Deze hypothese is aangenomen. Dit resultaat kan onderbouwd worden met de FST, die stelt dat conflicten tussen ouders gevolgen kunnen hebben voor ieder gezinslid, omdat zij niet los van elkaar kunnen worden gezien (Minuchin, 1985; Borchet, Lewandowska, & Rostowska, 2016). Onzekerheid en slaapproblemen van jongeren kunnen toenemen door het ervaren van de conflicten, waardoor hun concentratie kan verminderen en hun cijfers kunnen afnemen (Zemp et al., 2014; El-Sheikh et al., 2004). Ten tweede werd verwacht dat deze conflicten in relatie staan met wangedrag op school. Echter is deze hypothese verworpen. Een mogelijke verklaring is het lage gemiddelde van wangedrag in de dataset wat inhoudt dat hier weinig sprake van is. Ook is er een lage interne consistentie binnen de schaal waar wangedrag mee is gemeten.

De derde hypothese luidt dat het gemiddelde schoolcijfer van jongeren hoger is bij een kwalitatief goede ouder-kind relatie. Deze hypothese is deels aangenomen, aangezien enkel een significant resultaat werd gevonden voor moeder. Een mogelijke verklaring kan zijn dat vaders minder betrokken lijken bij schoolse prestaties dan moeders (Kim, 2018; Hsu, Zhang, Kwok, Li, & Ju, 2010). Verder werd verwacht dat een goede ouder-kind relatie in verband staat met relatief minder wangedrag. Deze hypothese is in zijn geheel aangenomen, maar wordt voorzichtig geïnterpreteerd vanwege het lage gemiddelde en lage interne consistentie. Een verklaring kan zijn dat een goede relatie kan bijdragen aan het volgen van regels op school (Brooks-Gunn & Markmann, 2005). Ook is er in een goede relatie ruimte voor aandacht voor gevoelens en problemen van het kind waardoor wangedrag op school voorkomen kan worden (Kalmijn, 2013; Sun & Li, 2001).

Kortom, de resultaten laten zien dat de kwaliteit van de ouder-kind relatie zowel een beschermende- als risicofactor kan zijn voor het schools functioneren. Hierbij bleek dat de relatie met moeder, naar verwachting, een grotere voorspellende waarde heeft in dit functioneren. Mogelijke verklaring kan zijn dat veel kinderen hoofdzakelijk bij moeder gaan wonen na scheiding (CBS, 2011; Fabricius & Luecken, 2007), wat terug te zien is in huidige steekproef. Dit kan samenhangen met meer betrokkenheid van moeder, wat het schools functioneren kan bevorderen. Opmerkelijk is het niet-significante resultaat van ouderlijke conflicten voor wangedrag. Een verklaring hiervoor kan zijn dat ouderlijke conflicten met name negatieve gevolgen kunnen hebben voor internaliserende problematiek (Du Rocher & Cummings, 2003). Kinderen met deze problematiek zijn wat meer teruggetrokken en proberen vaker problemen te vermijden (Pandya, 2017). Deze kenmerken kunnen een verklaring zijn voor het volgen van regels op school. Daarentegen blijkt dat een kwalitatief mindere ouder-kind relatie in verband staat met agressief en anti-sociaal gedrag (Murray, Dwyer, Rubin, Knighton, & Booth, 2014), wat mogelijk een verklaring kan zijn voor het juist wel overtreden van schoolregels. Echter moet in acht worden genomen dat wangedrag is gemeten door een instrument met een lage betrouwbaarheid wat de resultaten mogelijk heeft beïnvloed.

Verder is er in huidig onderzoek exploratief gekeken naar eventuele interactie-effecten tussen ouderlijke conflicten en de ouder-kind relatie. Verwacht werd dat een goede relatie met ouders beschermend kan zijn voor het functioneren op school wanneer jongeren ouderlijke conflicten ervaren. Echter is deze hypothese deels aangenomen, aangezien enkel een significant interactie-effect is gevonden voor vader ten opzichte van schoolcijfers. Zo is namelijk gebleken dat jongeren met een kwalitatief goede vader-kind relatie gemiddeld lagere schoolcijfers behalen wanneer jongeren een hoog aantal conflicten rapporteren. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat jongeren meer last ervaren van de conflicten wanneer zij een goede relatie hebben met hun vader, omdat zij zich in dat geval meer van de conflicten aantrekken. Ook blijkt een goede relatie met vader na scheiding te worden gekenmerkt door frequenter contact (Kalmijn, 2016). Het zou daarom aannemelijk kunnen zijn dat de jongeren met een goede vader-kind relatie in twee huishoudens leven doordat er frequent contact is met vader, maar ook omdat onderzoek laat zien dat kinderen na scheiding hoofdzakelijk bij moeder gaan wonen (CBS, 2011). In dit geval blijft er contact tussen de ouders, aangezien praktische zaken met betrekking tot het kind besproken moeten worden (Kalmijn, 2016). Het blijvende contact tussen ouders onderling kan mogelijk resulteren in meer betrokkenheid van de jongere bij de ouderlijke conflicten (Kalmijn 2016), wat gevolgen kan hebben voor het kind. Zo kan mogelijk het significante interactie-effect verklaard worden. Opmerkelijk zijn de

verschillende interactie-effecten van vader en moeder. Dit sluit aan bij de gevonden correlaties, waaruit blijkt dat de vader-kind relatie mogelijk zwaarder lijdt onder ouderlijke conflicten. Zo bleek dat de vader-kind relatie een sterkere, negatieve relatie laat zien met ouderlijke conflicten ($r = -.41$) in tegenstelling tot de moeder-kind relatie ($r = -.14$).

Discussie

Sterktes en zwaktes van huidig onderzoek

In tegenstelling tot eerdere studies die vaak gebruik maken van ouderrapportage, is sterk punt van huidig onderzoek dat er zelfrapportage data van jongeren is gebruikt. Hiermee is de informatie direct vanuit de jongeren verkregen, waardoor de kans op over- en onderschatting wordt voorkomen. De antwoorden kunnen bovendien niet beïnvloed zijn door de interviewer of observator. Tevens is zelfrapportage data van belang, zodat in de praktijk nauw aangesloten kan worden bij de ervaringen van de jongeren. Verder is er in huidige studie aanvullend onderzoek gedaan door de vader- en moeder-kind relatie apart te belichten om zo meer inzicht te creëren. Ten derde is er gebruik gemaakt van meetinstrumenten met een hoge interne consistentie wat de betrouwbaarheid en validiteit ten goede komt. Echter gold dit niet voor de variabele schoolwangedrag, wat als limitatie gezien kan worden. Verder zijn er nog een aantal limitaties voor de betrouwbaarheid, validiteit en generaliseerbaarheid van huidig onderzoek. Zo kan zelfrapportage ook nadelig zijn, aangezien er sprake kan zijn van sociaal wenselijke antwoorden. Ook blijken de gevonden effecten van dit onderzoek klein te zijn, waardoor de conclusies voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden.

Suggesties voor vervolgonderzoek

Om sociaal wenselijke antwoorden enigszins te reduceren, kan er in vervolgonderzoek gebruik worden gemaakt van zowel zelfrapportage als ouderrapportage data. Tevens zou het interessant zijn om de sekse van jongeren mee te nemen om in de praktijk beter te kunnen afstemmen. Ook zou het relevant kunnen zijn om de woonsituatie van de jongeren mee te nemen, aangezien dit kan bijdragen aan het begrijpen van de kwaliteit van de relatie met de ouder(s). Verder wordt er aangeraden om de aspecten van wangedrag afzonderlijk te onderzoeken, zodat de lage interne consistentie van de schaal tegemoet wordt gekomen. Ook kan er zo een beter beeld ontstaan van het specifieke wangedrag na scheiding.

Implicaties voor de praktijk

De resultaten van huidig onderzoek kunnen gebruikt worden om meer inzicht te krijgen in het schools functioneren van jongeren uit gescheiden gezinnen. Gegeven informatie kan bijvoorbeeld bruikbaar zijn voor bestaande preventieve interventies die zich richten op

SCHOOLS FUNCTIONEREN NA SCHEIDING

het scheidingsproces. Zo kunnen deze interventies onder andere gericht zijn naar ouders. Deze interventies kunnen gebruik maken van de gevonden resultaten door te benadrukken dat het van belang is om voorzichtig te zijn met conflicten onderling in het bijzijn van hun kind. Ook kan worden benadrukt dat het van belang is om alert te zijn op de relatie met het kind na scheiding, aangezien de relatie kan veranderen, wat mogelijk gevolgen kan hebben voor een verminderd schools functioneren. Tot slot, aan alle ouders van de 86.000 kinderen per jaar die te maken krijgen met een scheiding: “Scheiden als partners, samenleven als ouders”.

Referenties

- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family*, 72, 650-666. doi:10.1111/j.1741-737.2010.00723.x
- Anthony C., DiPerna J. C., & Amato, P. R. (2014). Divorce, approaches to learning, and children's academic achievement: A longitudinal analysis of mediated and moderated effects. *Journal of School Psychology*, 52, 249-261. doi:10.1016/j.jsp.2014.03.003
- Arkes, J. (2014). The temporal effects of divorces and separations on children's academic achievement and problem behavior. *Journal of Divorce and Remarriage*, 56, 25-42. doi:10.1080/10502556.2014.972204
- Borchet, J., Lewandowska-Walter, A., & Rostowska, T. (2016). Parentification in late adolescence and selected features of the family system. *Health Psychology Report*, 4(2), 1-12. doi:10.5114/hpr.2016.55921
- Boutelle, K., Eisenberg, M., Gregoy, M., & Neumark-Sztainer, D. (2009). The reciprocal relationship between parent-child connectedness and adolescent emotional functioning over 5 years. *Journal of Psychosomatic Research*, 66, 309-316. doi:10.1016/j.jpsychores.2008.10.019
- Bradford, K., Vaughn, L. B., & Barber, B. K. (2008). When there is conflict: Interparental conflict, parent-child conflict, and youth problem behaviors. *Journal of Family Issues*, 29, 780-805. doi:10.1177/0192513X07308043
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brooks-Gunn, J., & Markman, L. (2005). The contribution of parenting to ethnic and racial gaps in school readiness. *Future of Children*, 15, 139-68. doi:10.1353/foc.2005.0001
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2011). *Bijna 30 duizend kinderen maken scheiding mee*. Geraadpleegd op 15-06-2020, via <http://jeugdmonitor.cbs.nl>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2019). *Huwelijksontbindingen; door echtscheiding en door overlijden*. Geraadpleegd op 16-3-2020, via <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37425ned/table?dl=27B1E>
- Centraal Bureau voor de Statistiek Statline (2019). *Huwen, partnerschap; sluiting en ontbinding per maand*. Geraadpleegd op 7-5-2020, via <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83519NED/table?ts=1538569953368>

(mei).

- Davies, P. T., Woitach, M. J., Winter, M. A., & Cummings, E. (2008). Children's insecure representations of the interparental relationship and their school adjustment: The mediating role of attention difficulties. *Child Development, 79*, 1570-1582. doi:10.1111/j.1467-8624.2008.01206.x
- Dee, T. S., & West, M. R. (2011). The non-cognitive returns to class size. *Educational Evaluation and Policy Analysis, 33*, 23-46. doi:10.3102/0162373710392370
- Dekovic, M., & Groenendaal, H. (2000). Risicofactoren voor kwaliteit van de opvoeding. *Pedagogiek, wetenschappelijk forum voor opvoeding, vorming en onderwijs, 20(1)*, 3-22.
- Du Rocher Schudlich, T. D., & Cummings, E. M. (2003). Parental dysphoria and children's internalizing symptoms: Marital conflict styles as mediators of risk. *Child Development, 74(6)*, 1663-1681. doi:10.1046/j.1467-8624.2003.00630.x
- Duncan, L. G., Coatsworth, J. D., & Greenberg, M. T. (2009). A model of mindful parenting: implications for parent-child relationships and prevention research. *Clinical Child and Family Psychology Review, 12*, 255-270. doi:10.1007/s10567-009-0046-3
- El-Sheikh, M., Buckhalt, J. A., Cummings, M., & Keller, P. (2007). Sleep disruptions and emotional insecurity are pathways of risk for children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry 48(1)*, 88-96. doi:10.1111/j.1469-7610.2006.01601.x
- Ellis, E. M. (2000). Divorce wars: Interventions with families in conflict. Impact of parental conflict on children's adjustment following divorce. *American Psychological Association, 224*, 37-59. doi:10.1037/10359-002
- Emery, R. E. (1999). *Marriage, divorce, and children's adjustment*. Sage Publications.
- Fabricius, W. V., & Luecken, L. J. (2007). Postdivorce living arrangements, parent conflict, and long-term physical health correlates for children of divorce. *Journal of Family Psychology, 21(2)*, 195-205. doi:10.1037/0893-3200.21.2.195
- Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research, 74*, 59-109. doi:10.3102/00346543074001059
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the personal relationship in their social networks. *Developmental Psychology, 21*, 1016-1024.
- Furrer, C., & Skinner, E. (2003). Sense of relatedness as a factor in children's academic engagement and performance. *Journal of Educational Psychology, 95*, 148-162.

doi:10.1037/0022-0663.95.1.148

Gerard J.M., Krishnakumar, A., & Buehler, C. (2006). Marital conflict, parent-child relations and youth maladjustment. *Journal of Family Issues*, 27, 951-975.

doi:10.1177/0192513X05286020

Ghazarian, S. R., & Buehler, C. (2010). Interparental conflict and academic achievement: An examination of mediating and moderating factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 39, 23-35. doi:10.1007/s10964-008-9360-1

Glanville, J. L., & Wildhagen, T. (2007). The measurement of school engagement: Assessing dimensionality and measurement invariance across race and ethnicity. *Educational and Psychological Measurement*, 67, 1019-1041. doi: 0.1177/0013164406299126

Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1993). Children's appraisals of marital conflict: initial investigations of the cognitive-contextual framework. *Child Development*, 64, 215-230. doi:10.1111/j.1467-8624.1993.tb02905.x

Grych, J. H., & Fincham, F. D. (2001). *Interparental conflict and child development: Theory, research and applications*. Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511527838

Hakvoort, E. M., Bos, H. M. W., Balen, F. van, & Hermanns, J. M. A. (2010). Family relationships and the psychosocial adjustment of school-ages children in intact families. *The Journal of Genetic Psychology*, 171(2), 182-201. doi:10.1080/00221321003657445

Havermans, N., Botterman, S., & Matthijs, K. (2014). Family resources as mediators in the relation between divorce and children's school engagement. *The Social Science Journal*, 51, 564-579. doi:10.1016/j.soscij.2014.04.001

Hsu, H-Y., Zhang, D., Kwok, O-M., Li, Y., & Ju, S. (2010). Distinguishing the influences of father's and mother's involvement on adolescent academic achievement: Analyses of Taiwan education panel survey data. *Journal of Early Adolescence*, 31(5), 694-713. doi:10.1177/0272431610373101

Kalmijn, M. (2013). Long-term effects of divorce on parent-child relationships: Within-family comparisons of fathers and mothers. *European sociological review*, 29(5), 888-898. doi:10.1093/esr/jcs066

Kalmijn, M. (2016). Father-child contact, interparental conflicts, and depressive symptoms among children of divorced parents. *European Sociological Review*, 32(1), 68-80. doi: 10.1093/esr/jcv095

- Kelly, J. B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 39*, 963-973. doi:10.1097/00004583-200008000-00007
- Kelly, J. B., & Emery, R. E. (2003). Children's adjustment following divorce: Risk and resilience perspectives. *Family Relations, 52*, 352-362. doi:10.1111/j.1741-3729.2003.00352.x
- Kim, S. (2018). How and why fathers are involved in their children's education: gendered model of parent involvement. *Educational Review, 70(3)*, 280-299. doi:10.1080/00131911.2017.1311304
- Kolodziej-Zaleska, A., & Przybyla-Basista, H. (2016). Psychological well-being of individuals after divorce: the role of social support. *Current Issues on Personality Psychology, 4*, 206-216. doi:10.5114/CIPP.2016.62940
- Lekholm, A., & Cliffordson, C. (2009). Effects of student characteristics on grades in compulsory school. *Educational Research and Evaluation, 15*, 1-23. doi:10.1080/13803610802470425
- Lopez Turley, R. N., Desmond, M., & Bruch, S. K. (2010). Unanticipated educational consequences of a positive parent-child relationship. *Journal of Marriage and Family, 72*, 1377-1390. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00771.x
- Minuchin, S. (1985). Families and individual development: Provocations from the field of family therapy. *Child Development, 56*, 289-302. doi:10.2307/1129720
- Murray, K. W., Dwyer, K. M., Rubin, K. H., Knighton-Wisor, S., & Booth-LaForce, C. (2014). Parent-child relationships, parental psychological control, and aggression: Maternal and paternal relationships. *Journal of Youth Adolescence, 43*, 1361-1373. doi:10.1007/s10964-013-0019-1
- Pandya, S. P. (2017). Spiritual education program for reducing social anxieties and improving social interaction skills among introverted children: A cross-country longitudinal experimental study. *Pastoral Psychol, 66*, 625-639. doi:10.1007/s11089-017-0782-0
- Park, Y. S., & Kim, U. (2006). Family, parent-child relationship, and academic achievement in Korea. *Indigenous and Cultural Psychology, 421-443*. doi:10.1007/0-387-28662-4_19
- Peris, T. S., & Emery, R. E. (2005). Redefining the parent-child relationship following divorce: Examining the risk for boundary dissolution. *Journal of Emotional Abuse, 5*, 169-189. doi:10.1300/J135v05n04_01
- Potter, D. (2010). Psychosocial well-being and the relationship between divorce and

- children's academic achievement. *Journal of Marriage and Family*, 72, 933-946.
doi:10.1111/j.1741
- Raphael, J., & Varghese, P. (2018). School-wise differences in parental educational involvement. *Indian Journal of Health and Well-being*, 9, 956-963.
doi:10.13140/RG.2.2.10145.45925
- Riggio, H. R. (2004). Parental marital conflict and divorce, parent-child relationships, social support, and relationship anxiety in young adulthood. *Personal Relationships*, 11, 99-114. doi:10.1111/j.1475-6811.2004.00073.x
- Sandler, I., Miles, J., Cookston, J., & Braver, S. (2008). Effects of father and mother parenting on children's mental health in high- and low-conflict divorces. *Family Court Review*, 46, 282-296. doi:10.1111/j.1744-1617.2008.00201.x
- Sarrazin, J., & Cyr, F. (2007). Parental conflicts and their damaging effects on children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 47, 77-93, doi:10.1300/J087v47n01_05.
- Spruijt, A.P. (2005). Ouderlijke scheiding en de gevolgen voor kinderen. *Tijdschrift van de Vereniging voor Kinder- en Jeugdpsychotherapie*, 32, 37-52.
- Sturge-Apple, M., Davies, P., Winter, M., Cummings, M., & Schemerhorn, A. (2008). Interparental conflict and children's school adjustment: The explanatory role of children's internal representations of interparental and parent-child relationships. *Developmental Psychology*, 44, 1678-1690. doi:10.1037/a0013857
- Sun, Y., & Li, Y. (2001). Marital disruption, parental investment, and children's academic achievement: A prospective analysis. *Journal of Family Issues*, 22, 27-62. doi: 10.1177/019251301022001002
- Valk, I. van der, Berg, G. van den, Veldt, M.C.A.E. van der, Anthonijsz, I., & Spruijt, E. (2020). *Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen.
- Zemp, M., Bodenmann, G., & Cummings, M. E. (2014). The role of skin conductance level reactivity in the impact of children's exposure to interparental conflict on their attention performance. *Journal of Experimental Child Psychology*, 118, 1-12. doi:10.1016/j.jecp.2013.09.007